

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي (25) وَ يَسِّرْ لِي أَمْرِي

(26) وَ احْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي (27) يَفْقَهُوا قَوْلِي

(28) وَ اجْعَلْ لِي وَزِيْرًا مِنْ أَهْلِي (29) هَارُونَ

أَخِي (30) اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي (31) وَ اشْرِكْهُ فِي أَمْرِي

(32) كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيْرًا (33) وَ نَذْكُرَكَ كَثِيْرًا

(34) إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيْرًا (35) قَالَ قَدْ أُوتِيتَ

سُؤْلَكَ يَا مُوسَى (36) وَ لَقَدْ مَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً

أُخْرَى (37) إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّكَ مَا يُوحَى (38) أَنْ

اقْذِفِيْهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيْهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ

بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَ عَدُوٌّ لَهُ وَ أَلْقَيْتُ

عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَ لَتُصْنَعَ عَلَيَّ عَيْنِي (39) إِذْ

تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى مَن يَكْفُلُهُ

فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَ لَّا تَحْزَنَ وَ  
 قَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَ فَتَنَّاكَ فُتُونًا  
 فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَى قَدَرٍ يَا  
 مُوسَى (40) وَ اصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي (41) اذْهَبْ  
 أَنْتَ وَ أَخُوكَ بِآيَاتِي وَ لَّا تَنِيَا فِي ذِكْرِي (42)  
 اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى (43) فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا  
 لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى (44) قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ  
 أَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى (45) قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي  
 مَعَكُمَا أَسْمِعُ وَ أَرَى (46) فَأَتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا  
 رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ لَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ  
 جِئْنَاكَ بَايَةً مِنْ رَبِّكَ وَ السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ  
 الْهُدَى (47) إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَى

مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى (48) قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى

(49) قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ

هَدَى (50) قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى (51) قَالَ

عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا

يَنْسَى (52) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَ

سَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى (53) كُلُوا وَ

ارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى

(54)

(Moses) said: "O my Lord! Expand me my breast; "Ease my task for me; "And remove the impediment from my speech, "So they may understand what I say: "And give me a Minister from my family, "Aaron, my brother; "Add to my strength through him, "And make him share my task: "That we may celebrate Thy praise without stint, "And remember Thee without stint: "For Thou art ever seeing." (Allah) said: "Granted is thy prayer,

~~~~~

Moses!" "And indeed We conferred a favour on thee another time (before). "Behold! We sent to thy mother, by inspiration, the message: "'Throw (the child) into the chest, and throw (the chest) into the river: the river will cast him up on the bank, and he will be taken up by one who is an enemy to Me and an enemy to him' : but I cast (the garment of) love over thee from Me: and (this) in order that thou mayest be reared under Mine eye. "Behold! Thy sister goeth forth and saith, 'Shall I show you one who will nurse and rear the (child)?' So We brought thee back to thy mother, that her eye might be cooled and she should not grieve. Then thou didst slay a man, but We saved thee from trouble, and We tried thee in various ways. Then didst thou tarry a number of years with the people of Midian. Then didst thou come hither as ordained, Moses! "And I have prepared thee for Myself (for service)" "Go, thou and thy brother, with My Signs, and slacken not, either of you, in keeping Me in remembrance. "Go, both of you, to Pharaoh, for he has indeed transgressed all bounds; "But speak to him mildly; perchance he may take warning or fear (Allah)." They (Moses and Aaron) said: "Our Lord! We fear lest he hasten with insolence against us, or lest he transgress all bounds." He said: "Fear not: for I am with you: I hear and see (everything). "So go ye both to him, and say, 'Verily we are messengers sent by thy Lord: send forth, therefore, the Children of Israel with us, and afflict them not: with a sign, indeed, have we come from thy Lord! And peace to all who follow guidance! "'Verily it has been revealed to us that the chastisement (awaits) those who reject and turn away.'" (When this message was delivered), (Pharaoh) said: "Who, then, Moses, is the Lord of you two?" He said: "Our Lord is He who gave to each (created) thing its form then, gave (it) guidance." (Pharaoh) said: "What then is the condition of previous generations?" He replied: "The

~~~~~

~~~~~  
 knowledge of that is with my Lord, duly recorded: my Lord never errs, nor forgets,- "He who has, made for you the earth like a carpet spread out; has enabled you to go about therein by roads (and channels); and has sent down water from the sky." With it have We produced diverse pairs of plants each separate from the others. Eat (for yourselves) and pasture your cattle: verily, in this are signs for men endued with understanding.

موسیٰؑ نے عرض کیا "پروردگار، میرا سینہ کھول دے، اور میرے کام کو میرے لئے آسان کر دے اور میری زبان کی گرہ سلجھا دے تاکہ لوگ میری بات سمجھ سکیں، اور میرے لئے میرے اپنے کنبے سے ایک وزیر مقرر کر دے۔ ہارون، جو میرا بھائی ہے۔ اس کے ذریعہ سے میرا ہاتھ مضبوط کر اور اس کو میرے کام میں شریک کر دے، تاکہ ہم خوب تیری پاکی بیان کریں اور خوب تیرا چرچا کریں۔ تو ہمیشہ ہمارے حال پر نگران رہا ہے۔" فرمایا "دیا گیا جو تو نے مانگا اے موسیٰ، ہم نے پھر ایک مرتبہ تجھ پر احسان کیا۔ یاد کرو وہ وقت جب کہ ہم نے تیری ماں کو اشارہ کیا، ایسا اشارہ جو وحی کے ذریعہ سے ہی کیا جاتا ہے کہ اس بچے کو صندوق میں رکھ دے اور صندوق کو دریا میں چھوڑ دے۔ دریا سے ساحل پر پھینک دے گا اور اسے میرا دشمن اور اس بچے کا دشمن اٹھالے گا۔" میں نے اپنی طرف سے تجھ پر محبت طاری کر دی اور ایسا انتظام کیا کہ تو میری نگرانی میں پالا جائے۔ یاد کر

جَبکہ تیری بہن چل رہی تھی، پھر جا کر کہتی ہے، "میں تمہیں اُس کا پتہ دوں جو  
اِس بچے کی پرورش اچھی طرح کرے؟ اس طرح ہم نے تجھے پھر تیری ماں کے  
پاس پہنچا دیا تاکہ اُس کی آنکھ ٹھنڈی رہے اور وہ رنجیدہ نہ ہو۔ اور (یہ بھی یاد کر  
کہ) تو نے ایک شخص کو قتل کر دیا تھا، ہم نے تجھے اِس پھندے سے نکالا اور تجھے  
مختلف آزمائشوں سے گزارا اور تو مدین کے لوگوں میں کئی سال ٹھہرا رہا۔ پھر اب  
ٹھیک اپنے وقت پر تو آگیا ہے اے موسیٰؑ۔ میں نے تجھ کو اپنے کام کا بنا لیا ہے۔ جا،  
تو اور تیرا بھائی میری نشانیوں کے ساتھ۔ اور دیکھو، تم میری یاد میں تقصیر نہ کرنا۔  
جاؤ تم دونوں فرعون کے پاس کہ وہ سرکش ہو گیا ہے۔ اس سے نرمی کے ساتھ  
بات کرنا، شاید کہ وہ نصیحت قبول کرے یا ڈر جائے۔" دونوں نے عرض کیا "  
پروردگار، ہمیں اندیشہ ہے کہ وہ ہم پر زیادتی کرے گا یا پیل پڑے گا۔" فرمایا "ڈرو  
مت، میں تمہارے ساتھ ہوں، سب کچھ سُن رہا ہوں اور دیکھ رہا ہوں۔ جاؤ اس  
کے پاس اور کہو کہ ہم تیرے رب کے فرستادے ہیں، بنی اسرائیل کو ہمارے  
ساتھ جانے کے لیے چھوڑ دے اور ان کو تکلیف نہ دے۔ ہم تیرے پاس تیرے  
رب کی نشانی لے کر آئے ہیں، اور سلامتی ہے اُس کے لیے جو راہِ راست کی

پیروی کرے۔ ہم کو وحی سے بتایا گیا ہے کہ عذاب ہے اُس کے لیے جو جھٹلائے  
 اور منہ موڑے۔" فرعون نے کہا "اچھا، تو پھر تم دونوں کا رب کون ہے اے  
 موسیٰ؟" موسیٰ نے جواب دیا "ہمارا رب وہ ہے جس نے ہر چیز کو اُس کی ساخت  
 بخشی، پھر اس کو راستہ بتایا۔" فرعون بولا "اور پہلے جو نسلیں گزر چکی ہیں ان کی  
 پھر کیا حالت تھی؟" موسیٰ نے کہا "اُس کا علم میرے رب کے پاس ایک نوشتے  
 میں محفوظ ہے۔ میرا رب نہ چُوتتا ہے نہ بھُوتتا ہے۔" وہی جس نے تمہارے لیے  
 زمین کا فرش بچھایا، اور اُس میں تمہارے چلنے کو راستے بنائے، اور اوپر سے پانی  
 برسایا، پھر اُس کے ذریعہ سے مختلف اقسام کی پیداوار نکالی۔ کھاؤ اور اپنے  
 جانوروں کو بھی چراؤ۔ یقیناً اُس میں بہت سی نشانیاں ہیں عقل رکھنے والوں کے  
 لیے۔

موسیٰ نے اُرج کیا، "پروردگار، میرا سینا خول دے، اور میرے کام  
 کو میرے لیے آسان کر دے اور میری زبان کی گیرہ سولجھا دے  
 تاکہ لوگ میری بات سمجھ سکیں، اور میرے لیے اپنے قبیلے سے ایک  
 وزیر مقرر کر دے | ہارون، جو میرا بھائی ہے، اس کے لیے سے میرا ہاتھ  
 مچھوڑ کر اور اس کو میرے کام میں شریک کر دے | تاکہ ہم خوب  
 تیری پاکی بیان کریں اور خوب تیرا چرچا کریں | تو ہمیشہ ہمارے ہاں

पर निगराँ है ।” फ़रमाया, “दिया गया जो तूने माँगा ऐ मूसा । हमने फिर एक मर्तबा तुझपर एहसान किया । याद कर वह वक़्त जबकि हमने तेरी माँ को इशारा किया, ऐसा इशारा जो वहय के ज़रीए से ही किया जाता है कि इस बच्चे को संदूक में रख दे और संदूक को दरिया में छोड़ दे । दरिया उसे साहिल पर फेंक देगा और उसे मेरा दुश्मन और उस बच्चे का दुश्मन उठा लेगा ।” मैंने अपनी तरफ़ से तुझपर महबूबत तारी कर दी और ऐसा इन्तिज़ाम किया कि तू मेरी निगरानी में पाला जाए । याद कर जबकि तेरी बहन चल रही थी, फिर जाकर कहती है, मैं तुम्हें उसका पता दूँ जो इस बच्चे की परवरिश अच्छी तरह करे? इस तरह हमने तुझे तेरी माँ के पास पहुँचा दिया ताकि उसकी आँख ठंडी रहे और वह रंजीदा न हो । (यह भी याद कर कि) तूने एक शख्स को क़त्ल कर दिया था, हमने तुझे उस फंदे से निकाला और तुझे मुख्तलिफ़ आज़माइशों से गुज़ारा और तू मदयन के लोगों में कई साल ठहरा रहा । फिर अब ठीक अपने वक़्त पर तू आ गया है ऐ मूसा । मैंने तुझको अपने काम का बना लिया है । जा, तू और तेरा भाई मेरी निशानियों के साथ । और देखो, तुम मेरी याद में तक़सीर न करना । जाओ, तुम दोनों फिरऔन के पास कि वह सरकश हो गया है । उससे नरमी के साथ बात करना, शायद कि वह नसीहत क़बूल करे या डर जाए ।” दोनों ने अज़ किया “परवरदिगार, हमें अंदेशा है कि वह हमपर ज़्यादती करेगा या पिल पड़ेगा ।” फ़रमाया, “डरो मत, मैं तुम्हारे साथ हूँ, सब कुछ सुन रहा हूँ । और देख रहा हूँ । जाओ उसके पास और कहो कि हम तेरे रब के फ़रिस्तादे हैं । बनी-इसराईल को हमारे साथ जाने के लिए छोड़ दे और उनको तकलीफ़ न दे । हम



~~~~~

तेरे पास तेरे रब की निशानी लेकर आए हैं, और सलामती है उसके लिए जो राहे-रास्त की पैरवी करे | हमको वहय से बताया गया है कि अज़ाब है उसके लिए जो झुटलाए और मुँह मोड़े |” फिरऔन ने कहा, “अच्छा तो फिर तुम दोनों का रब कौन है ऐ मूसा?” मूसा ने जवाब दिया, “हमारा रब वह है जिसने हर चीज़ को उसकी साख़्त बख़शी, फिर उसको रास्ता बताया |” फिरऔन बोलो, “और पहले जो नस्लें गुज़र चुकी हैं उनकी फिर क्या हालत थी?” मूसा ने कहा, “उसका इल्म मेरे रब के पास एक नविशते में महफूज़ है | मेरा रब न चूकता है न भूलता है -वही जिसने तुम्हारे लिए ज़मीन का फ़र्श बिछाया और उसमें तुम्हारे चलने को रास्ते बनाए, और ऊपर से पानी बरसाया, फिर उसके ज़रीए से मुख़्तलिफ़ अक़साम की पैदावार निकाली | खाओ और अपने जानवरों को भी चाराओ | यकीनन इसमें बहुत-सी निशानियाँ हैं अक़ल रखनेवालों के लिए |